

*Gordana Kokeza**
*Snežana Urošević***

ULOGA INOVATIVNOSTI U RAZVOJU MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA

Rezime

U uslovima tranzicije na tržišne uslove privređivanja kao i u uslovima produžene ekonomske krize, inovativnost predstavlja jedan od bitnih faktora oporavka i daljeg razvoja privrede. U datim uslovima sektor malih i srednjih preduzeća igra veoma značajnu ulogu u navedenom procesu oživljavanja i oporavka privrede. Inovativnost, kao jedan od najznačajnijih faktora poslovnog uspeha, značajnu ulogu igra i u poslovanju sektora malih i srednjih preduzeća. U ovom radu proučava se uloga inovativnosti u razvoju sektora malih i srednjih preduzeća, i to sa stanovišta značaja inovativnosti u savremenim uslovima poslovanja, zatim sa stanovišta specifičnosti poslovanja sektora MSP kao i mogućnosti i ograničenja jačanja inovativnosti u ovom sektoru. U radu se zaključuje da procesu inovativnosti nije imanentno da se spontano razvija, pa je dati proces neophodno usmeravati dugoročnim, stratejskim merama razvojne politike, i to od strane društva kao celine kao i od strane njegovih privrednih subjekata.

Ključne reči: inovativnost, sektor malih i srednjih preduzeća, poslovni uspeh, razvoj, ekonomska politika, strategija

Uvod

U savremenim uslovima privređivanja inovativnost predstavlja jedan od najvažnijih faktora poslovnog uspeha ekonomskih subjekata. Međutim, inovativnost koja počiva na razvoju znanja, nije aktivnost kojoj je imanentno da se sama od sebe razvija, tako da je za njen razvoj neophodno da postoji dugoročno, stratejsko opredeljenje kako društva kao celine, tako i njenih privrednih subjekata. U domaćoj privredi, opterećenoj tranzicionim i kriznim procesima, posebno značajnu ulogu igra sektor malih i srednjih preduzeća. Dati sektor se pokazao kao veoma vitalan, fleksibilan i adaptibilan u odnosu na tržišne zahte-

*

Dr Gordana Kokeza, redovni profesor, Tehnološko-metalurški fakultet Beograd

**

Dr Snežana Urošević, docent, Tehnički fakultet Bor

ve. Tome je u znatnoj meri doprinela i sklonost ovog sektora ka razvijanju inovativnosti i primeni inovacija u svom poslovanju. Budući da inovativnost ima veoma značajnu ulogu u poslovanju malih i srednjih preduzeća, neophodno ih je adekvatno sagledati, kako bi data saznanja mogla da predstavljaju osnovu za rešavanje problema sa kojima se sektor MSP susreće u ovoj oblasti, kao i osnovu za pružanje podrške ovim preduzećima u procesu njihovog razvoja.

Značaj inovativnosti u savremenim uslovima poslovanja

Inovativnost je imanentna celokupnoj ljudskoj delatnosti, ali je njen značaj u savremenim uslovima života i privređivanja znatno povećan budući da u mnogim područjima predstavlja najznačajniji faktor razvoja. Inovativnost se ogleda u sposobnosti generisanja novih ideja i njihovog transformisanja u nove pronalaskе. U savremenim uslovima uloga inovativnosti u privrednom razvoju je nezaobilazna a često i presudna. Uticaj inovativnosti na društveni i privredni razvoj je kompleksan, višedimenzionalan i dugoročan. Inovativnost je srž svih razvojnih promena jer predstavlja sponu između invencije i njene praktične primene. Za ekonomske subjekte inovativnost je osnova uspostavljanja, održavanja i unapređenja konkurentске prednosti na tržištu. Osnovu inovativnosti čini ljudsko znanje, čiji je proces kreiranja, širenja i primene neprekidan.

Ljudskom društvu imanentna je težnja da svoje potrebe zadovoljava na sve višem nivou. Kao posledica toga došlo je do industrijske revolucije kao i do sve veće primene naučnih dostignuća u oblasti društvene reprodukcije. Međutim, razvoju nauke i tehnologije nije imanentno da se spontano odvija, pa dati procesi zahtevaju dugoročan, strategijski pristup. Značaj razvojnih promena posebno se intenzivira u uslovima poslovanja koje karakterišu procesi tranzicije na tržišne uslove privređivanja kao i tokom kriznih poremećaja. Savremeno okruženje karakterišu turbulentni, često nepredvidivi poremećaji. Kao posledica toga, diskontinuirani uslovi poslovanja, globalizacija svetskog tržišta i privrede nametnuli su neophodnost diversifikacije i brzih promena proizvodnih programa privrednih subjekata. U takvim uslovima pozicija privrednih subjekata stalno se relativizira i oni su primorani da se neprekidno prilagođavaju novonastalim promenama. Dato prilagođavanje utoliko je uspešnije ukoliko je zasnovano na dugoročnom, strategijskom planiranju kreiranja i implementacije znanja u poslovanju. Za privrede u tranziciji, kakva je i domaća privreda, intenziviranje kreiranja i primene znanja moglo bi da doprinese oživljavanju i stabilizaciji privrednih tokova. Nauka je danas postala sastavni element proizvodnih snaga svake zemlje, a dugoročno opredeljenje u pogledu

razvoja nauke i tehnologije postalo je jedna od najvažnijih oblasti ekonomske politike svake zemlje.

Nova tehnološka i informatička revolucija dovela je i do ekonomske revolucije. Inovativnost je rezultirala u novim načinima privređivanja, novim načinima kreiranja i korišćenja resursa kao i u kreiranju novog sistema vrednosti. Sve to dovelo je do mnogo veće dinamičnosti okruženja čiji su i zahtevi mnogo promenljiviji i mnogo nepredvidiviji i kojima preduzeća mogu mnogo teže da se prilagođavaju. Jedan od načina prilagođavanja datim zahtevima okruženja jeste i razvoj i primena znanja u njegovom procesu poslovanja. Ukoliko postoji adekvatno upravljanje znanjem u preduzeću, doćiće do jačanja njegovog inovativnog potencijala, a samim tim i do jačanja njegove konkurentnosti i adaptibilnosti. Za zemlje u tranziciji, kakva je i Srbija, osnovu jačanja konkurentnog potencijala predstavlja upravo ubrzanje tehnološkog razvoja koji počiva na jačanju naučno-istraživačke i istraživačko-razvojne osnove, kako privrednih subjekata, tako i privrede i države kao celine. S obzirom da, prema rezultatima istraživanja, Srbija tehnološki zaostaje za razvijenim zemljama 30-35 godina, da to zaostajanje iznosi 3-5 tehnoloških generacija i da se sada za naučno-istraživački rad u Srbiji izdvaja manje od 0,4% bruto domaćeg proizvoda, kao i s obzirom na činjenicu da je znanje najvažniji resurs u borbi za oživljavanje i razvoj privrede, menadžment znanja i jačanje inovativnosti imaće jednu od ključnih uloga u procesu oživljavanja srpske privrede u budućnosti.

Sa stanovišta procesa inovativnosti znanje je njegova osnova i njegov imperativ. Znanje omogućuje kreiranje, jačanje i razvoj inovativnog potencijala preduzeća, koji predstavlja osnovno sredstvo unapređivanja fleksibilnosti organizacije i izgradnje njene sposobnosti da blagovremeno i na odgovarajući način reaguje na zahteve iz okruženja. Budući da znanju nije imanentno da se samo od sebe generiše, preduzeće adekvatnim upravljačkim aktivnostima mora definisati odgovarajuće ciljeve, politike, strategije, planove i programe kojima se intelektualni kapital kreira i primenjuje u poslovanju. Usled toga, menadžment znanja čini osnovu inovativnog menadžmenta koji ima zadatak da razvija otvorenost, adaptibilnost, kreativnost kao i da razvija primenu savremenih menadžment metoda. Inovativni menadžment doprinosi kreiranju inovativne organizacije koja je fokusirana na poslovne šanse, na prilagođavanje promenljivim uslovima poslovanja kao i na postizanje optimalnog poslovnog uspeha u datim uslovima.

U srpskoj privredi ulaganje u znanje i naučno-istraživački rad još uvek se tretira kao luksuz a ne kao uslov opstanka, oporavka i razvoja privrede. O tome svedoče pomenuta niska ulaganja bruto domaćeg proizvoda u ovu oblast, kao i struktura tih ulaganja, broj prijavljenih i registrovanih patenata sl. U tom smis-

lu, neophodno je da se u domaćoj privredi radikalno promeni stav prema znanju, nauci, istraživanju i razvoju i da se inovativnosti da odgovarajuće mesto kako u aktivnostima privrednih subjekata, tako i u aktivnostima države kao ce-line, jer bez državne podrške nema značajnijih dostignuća u ovoj oblasti. Samo na taj način ulaganja u ovu oblast tretiraće se ne kao trošak već kao visoko profitabilna investicija u budućnost.

Specifičnosti uslova poslovanja MSP u Srbiji

Mala i srednja preduzeća (MSP) predstavljaju specifičan oblik organizacije privrednih subjekata koji se svojim kvantitativnim i kvalitativnim odlikama odvajaju od sektora velikih privrednih subjekata. Najbitnija odlika malih i srednjih preduzeća svakako je njihova organizacija, obim raspoloživih resursa kao i odnosi koje formiraju sa svojim poslovnim okruženjem. MSP su nastala kao posledica svremene tendencije ka smanjivanju veličine organizacije, do koje je došlo usled veoma izražene promenljivosti uslova privređivanja. U takvim uslovima mala organizacija se pokazala kao reagibilnija, upravljački efikasnija i kao sposobnija da motiviše svoje zaposlene za uključivanje u rešavanje novonastalih problema. Poznati teoretičar Piter Draker (Peter Drucker) smatra da je preduzeće srednje veličine optimalno za poslovanje u savremenim uslovima jer je inovativnije i otvorenije za promene.¹

Fokusiranje na specifičnosti i neophodnost razvoja sektora MSP proističe iz činjenice da je ova grupa preduzeća, iako nije ni noseći ni odlučujući faktor privrednog razvoja, veoma značajna sa stanovišta ostvarenja ciljeva privrednog razvoja, ali i sa stanovišta realizacije određenih socijalnih ciljeva. Takvoj ulozi MSP u znatnoj meri doprinosi njihova fleksibilnost, i to kako tržišna, tako i tehnološka. Tehnološka fleksibilnost u velikoj meri se zasniva na spremnosti ove grupe preduzeća na inovativnost, tj. na uvođenje novih mera, postupaka, procesa i proizvoda u proces poslovanja i upravljanja tim poslovanjem. Zahvaljujući tome, MSP predstavljaju bitnu logističku podršku velikim privrednim sistemima, a njihova sklonost ka inovativnosti može da doprinese povećanju kako sopstvene, tako i povećanju efikasnosti velikih preduzeća, sa kojima su povezana u svom poslovnom procesu. Mala i srednja preduzeća odlikuju se i izrazitom fleksibilnošću u poslovanju, koja se ogleda u brzini reagovanja na zahteve iz okruženja, kao i u načinu podnošenja rizika. Razvijanje inovativnosti kod malih i srednjih preduzeća doprinelo bi upravo unapređenju navedenih

1

Draker, P., *Upravljanje u novom društvu*, Adižes, Novi Sad, 2005.

odlika, posebno sa stanovišta sniženja troškova i povećanja njihove cenovne konkurentnosti.

Bitna odlika poslovanja malih i srednjih preduzeća jeste i činjenica da je ova grupa preduzeća mnogobrojnim vezama uključena u šire privredne tokove, da zavisi od drugih privrednih subjekata, ali i da drugi privredni subjekti zavise od nje. Usled toga, neophodno je na nivou malih i srednjih preduzeća permanentno održavati određeni nivo razvoja i odgovarajućim aktivnostima podržavati proces uvođenja inovacija i stalnog inoviranja znanja zaposlenih. Sve to doprinosi povećanju konkurentnosti, opstanku i ostanku ovih preduzeća na tržištu.

Sklonost ka inovativnosti MSP ogleda se i u njihovoj sposobnosti za adaptaciju na tehnološke promene putem uvođenja novih proizvoda, bržeg usvajanja novih tehnoloških procesa, kao i kroz veću sposobnost da se izvrši diversifikacija proizvodnog asortimana. Ne treba zaboraviti da mala i srednja preduzeća takođe predstavljaju i veoma pogodan organizacioni oblik za realizaciju probne proizvodnje i za testiranje novih proizvoda i procesa. U kooperaciji sa velikim proizvodnim sistemima ovi privredni subjekti predstavljaju veoma važnog partnera i vrlo bitnu kariku u lancu procesa reprodukcije.

Sa stanovišta brzine primene nove tehnologije bitno je napomenuti da su mala i srednja preduzeća po pravilu manji zagađivači prirodne sedine nego veliki sistemi. Data činjenica posledica je i ograničenosti resursa kojima ova grupa preduzeća raspolaže i koja ih primorava na maksimalno efikasno korišćenje datih resursa. Uvođenje inovacija u ovim preduzećima omogućila bi proširenje njihovih mogućnosti za zapošljavanje novih radnika, kao i mogućnost da se apsorbuje jedan broj otpuštenih radnika iz velikih, privatizovanih preduzeća. Ovo je značajno posebno imajući u vidu činjenicu da je cena radnog mesta u malim preduzećima oko dva puta niža nego u velikim privrednim sistemima.

Mogućnosti i ograničenja jačanja inovativnosti MSP u Srbiji

Privredu Srbije, pored završnih aktivnosti procesa tranzicije na tržišne uslove privređivanja, karakterišu i izraziti krizni uslovi poslovanja. U takvim uslovima sektor MSP predstavlja značajnu okosnicu oživljavanja i razvoja privredne aktivnosti. O tome svedoče i podaci da sektor malih i srednjih preduzeća trenutno zapošljava preko 65% svih zaposlenih u privredi, da ostvaruje oko dve trećine ukupnog prometa i oko 60% bruto dodate vrednosti. Od ukupnog broja registrovanih firmi, na mala i srednja preduzeća u Srbiji otpada oko 99,8%, dok u vrednosti ukupnog izvoza ova preduzeća učestvuju sa 50,2% a u

vrednosti ukupnog uvoza sa 64%. Njihovo učešće u investicijama u nefinansijskom sektoru iznosi 51,2%.² Za ovakvo mesto i ulogu u privredi Srbije sektor MSP se u znatnoj meri izborio, između ostalog, i svojom fleksibilnošću, inovativnošću i spremnošću na promene.

I pored toga što sektor MSP predstavlja značajni faktor privrednog života Srbije, ova grupa preduzeća u svom poslovanju i razvoju susreće se sa velikim brojem problema i teškoća. Posebno su izraženi razvojni problemi sa kojima se susreće ova grupa privrednih subjekata. Dati problemi posledica su, pre svega, delovanja sledećih faktora:

- usitnjenosti resursa kojima raspolažu
- nedovoljne razuđenosti finansijskog tržišta
- neodgovarajuće strukture tržišta rada
- nepovoljnog regionalnog rasporeda resursa
- neadekvatne administrativne regulative i sl.

Veoma slaba kupovna moć, nedostupnost obrtnog kapitala i kredita, kao i visoki troškovi reprodukcionog materijala, predstavljaju dodatne probleme ove grupe preduzeća koji otežavaju njihovo ne samo tekuće poslovanje, već i proces njihovog razvoja. Niska likvidnost kao i niska profitabilnost ovih preduzeća dovode do problema nemogućnosti nabavke nove, savremene opreme, što negativno utiče na njihove troškove i konkurentnost. Time je proces inovativnosti u ovim preduzećima veoma ugrožen, a samim tim ugrožen je i njihov dalji razvoj i opstanak na tržištu.

Prema rezultatima istraživanja koje se bavilo analizom konkurentnosti domaćih preduzeća u periodu maj-jun 2007. godine, na tržište Republike Srbije, ukazuju da visok nivo inovativnosti ima 14,29% domaćih preduzeća, zadovoljavajući nivo inovativnosti zastupljen je kod 51% preduzeća, prosečan nivo inovativnosti zastupljen je kod 24,49% preduzeća, dok nizak nivo inovativnosti ima 10,22% preduzeća.⁴ Iz navedenih rezultata istraživanja može se zaključiti da najveći procenat domaćih preduzeća ima zadovoljavajući nivo inovativnosti, njih 51%. Međutim, mora se istaći da zadovoljavajući nivo inovativnosti

2

<http://www.blic.rs/vesti/Ekonomija/180515/Kuda-idu-mala-i-srednja-preduzeća>

3

Kokeza, G., *Uloga i značaj malih i srednjih preduzeća u oživljavanju privrede Srbije*, Tematski broj časopisa *Ekonomski vidici*, broj 4, Beograd, decembar 2010, str. 471-479.

4

Đorđević, D., Urošević, S., *Uloga inovativnog delovanja u razvoju konkurentne sposobnosti preduzeća*, *Poslovna politika*, godina XXXIX, broj 1-2, Beograd, 2010, str. 20-24.

nije dovoljan da obezbedi preduzećima komparativnu prednost niti veću konkurentnost na tržištu, naročito ne malim i srednjim preduzećima. Takođe je zabrinjavajuća činjenica da samo oko 14% domaćih preduzeća ima visok nivo inovativnosti.

Relativno nizak nivo inovativnosti kod najvećeg broja domaćih preduzeća jeste i jedan od najbitnijih faktora njihove niske konkurentnosti. O tome govore i odgovori rukovodilaca u sprovedenoj anketi po kojoj se kao glavne prepreke u razvoju konkurentnosti domaćih preduzeća navode sledeći uzroci:

- nedostatak znanja – 24,8%,
- zastarela oprema i tehnologija – 24,1%
- neadekvatna upotreba savremenih metoda i tehnika menadžmenta – 16,54%
- nedovoljno podsticajni poslovni ambijent – 8,27%
- nedostatak finansijskog kapitala – 8,27%
- internacionalizacija poslovanja domaćih preduzeća – 2,34%.

Iz navedenih rezultata ankete može se sagledati da domaći rukovodioci smatraju da faktor inovativnosti, koji se ispoljava kroz nedostatak znanja i kroz korišćenje zastarele opreme, ima najveći uticaj na lošu konkurentnost domaćih preduzeća, sa skoro 50%. Rukovodioci koji su učestvovali u anketi smatraju da bi na unapređenje konkurentnosti domaćih preduzeća pozitivan uticaj imale sledeće aktivnosti:

- permanentno usavršavanje znanja rukovodstva i zaposlenih – 20,74%
- standardizacija kvaliteta poslovanja – 20%
- razvoj preduzetničke kulture u poslovnom okruženju – 17%
- ulaganje u razvoj nacionalnih brendova – 14,8%
- razvoj koncepta korporativnog preduzetništva organizacije – 8,88%.

Permanentno usavršavanje znanja zaposlenih kao i standardizacija kvaliteta poslovanja, čiji se uticaj na unapređenje konkurentnosti prema ovoj anketi ocenjuje sa oko 40%, takođe predstavljaju elemente inovativnosti u preduzećima, tako da se i iz ovih odgovora može zaključiti da su uloga i značaj inovativnosti za razvoj ove grupe poslovnih sistema veoma značajni u savremenim uslovima privređivanja.

Za sektor MSP karakteristična je izuzetna povezanost i međusobna usklađenost inovativnosti i preduzetništva. Pri realizaciji ova dva procesa često su od presudnog značaja sposobnost i veština menadžera koji datim procesima upravljaju i od čega zavisi efikasnost odvijanja datih procesa. Zato je obrazovanju i permanentnoj edukaciji menadžera neophodno posvetiti odgovarajuću pažnju. Dati proces obrazovanja menadžera trebalo bi da omogući stalno sticanje i inoviranje znanja menadžera, kao i razvijanje njihove sposobnosti za

stvaralaštvo, za rešavanje problema, kao i za razvijanje preduzetničkog stila i preduzetništva. Podizanjem nivoa znanja menadžera povećale bi se i njihove sposobnosti za vođenje biznisa kod postojećih preduzetnika i rukovodilaca.

Kada je u pitanju stanje inovativnosti sektora MSP u Srbiji, dosta su indikativni podaci koji su dobijeni istraživanjem Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja koje je proučavalo stanje, probleme i potrebe ovih preduzeća. Prema rezultatima ovog istraživanja u sektoru MSP inovativnost nije dovoljno zastupljena u njihovom poslovanju. Samo oko 25% malih i srednjih preduzeća primenjuje inovativne aktivnosti, i to pre svega u grupi srednjih preduzeća. Osim toga, manje od 10% ove grupe preduzeća saraduje sa drugim preduzećima i institucijama u sferi inovativnosti i transfera tehnologije, a samo je jedna trećina uvodila nove proizvode ili procese. Kada je u pitanju transfer tehnologije, kao često jedini mogući način pribavljanja savremenih znanja iz ove oblasti, ova grupa preduzeća u tu namenu usmerava manje od 7% svojih ukupnih ulaganja.⁵

Ovakva situacija u domaćoj privredi, a posebno u sektoru malih i srednjih preduzeća, dovela je do toga da privreda Srbija ima veoma nepovoljnu poziciju u ocenama konkurentnosti koja je iznesena u Izveštaju o globalnoj konkurentnosti Svetskog ekonomskog foruma (The Global Competitiveness Report 2011-2012.) o konkurentnosti 142 zemlje u svetu. U datom izveštaju Srbija zauzima 95. mesto sa ukupnom ocenom od 3,9 sumiranoj preko 12 indikatora. U odnosu na prošlu godinu to je bolji rang za jedno mesto. Međutim, pre tri godine Srbija je zauzimala 85. mesto u svetu (pre dve godine bila je 93), što govori o veoma nepovoljnom trendu kretanja konkurentnosti domaće privrede.⁶

U Tabeli 1. dat je prikaz kretanja konkurentnost Srbije u periodu od 2008. do 2011. godine.

Tabela 1. Kretanje konkurentnosti Srbije u periodu 2008-2011.

Godina	Rang
2008.	85.
2009.	93.
2010.	96.
2011.	95.

⁵

Strategija konkurentnosti i inovativnosti malih i srednjih preduzeća za period 2008-2013, Službeni glasnik RS, br. 55/05, Beograd, 2008.

⁶

<http://www.madmarx.rs/node/19>

Podaci prikazani u Tabeli 1. jasno ukazuju da Srbija iz godine u godinu u posmatranom periodu zauzima sve lošiju poziciju sa stanovišta konkurentnosti. Ako se izuzme da smo 2011. popravili položaj za jedno mesto, sve ostalo je nepovoljno, naročito ako se ima u vidu da smo za četiri godine posmatranog perioda pali 10 mesta u pogledu konkurentnosti.

Takođe je veoma nepovoljna činjenica da je u odnosu na zemlje iz regiona Srbija u lošijoj poziciji u odnosu na većinu drugih zemalja. (Tabela 2.)

Tabela 2. Rang zemalja prema konkurentnosti u regionu Zapadnog Balkana

Red. br.	Zemlja	Rang konkurentnosti
1.	Albanija	78.
2.	Bugarska	74.
3.	Crna Gora	60.
4.	Hrvatska	76.
5.	Makedonija	79.
6.	Rumunija	77.
7.	Srbija	95.
8.	BiH	100.

Iz Tabele 2. može se sagledati da je Srbija na rang listi zemalja čija konkurentnost se meri na osnovu rezultata iz 12 oblasti, u lošijoj poziciji u odnosu na većinu zemalja u okruženju. Niže rangirana od Srbije u okruženju je samo Bosna i Hercegovina, koja se na spisku 142 zemlje, čiju konkurentnost meri Svetski ekonomski forum, nalazi na 100. mestu.⁷

Može se postaviti pitanje koji su glavni uzroci ovakvog položaja Srpske privrede. Kao glavni faktori čije se delovanje negativno odražava na poslovanje ekonomskih subjekata mogu se navesti sledeći:

- neefikasna birokratija
- korupcija
- slab pristup finansijskim sredstvima
- inflacija i
- politička nestabilnost.

⁷

<http://www.madmarx.rs/node/19>

Među 12 oblasti na osnovu kojih Forum meri konkurentnost određene zemlje, najviše loših rezultata Srbija je zabeležila u oblasti institucija i konkurentnosti na tržištu.

Posmatrano prema pojedinačnim indikatorima, naša zemlja najlošije je rangirana po osnovu "odliva mozgova", po kome se nalazi na 139. mestu, kao i po obimu tržišne dominacije, po kome se takođe nalazi na 139. mestu. Takav odliv visokoobrazovanih kadrova jedan je od veoma bitnih uzroka niskog stepena inovativnosti domaćih privrednih subjekata.

Kretanje inovativnosti Srbije, prema istom izvoru, u periodu od 2008. do 2010. godine, dato je u Tabeli 3.

Tabela 3. Rang Srbije prema stepenu inovativnosti

Godina	Rang
2008.	70.
2009.	80.
2010.	88.

Iz Tabele 3. može se zaključiti da je u posmatranom periodu po nivou inovativnosti Srbija iz godine u godinu zauzimala sve lošiju poziciju. Ovakvo kretanje stepena inovativnosti u znatnoj meri je uslovalo i opadanje konkurentne pozicije domaće privrede u datom periodu, a posledica je neznatnih ulaganja države i njenih ekonomskih subjekata u oblast naučno-istraživačkog i istraživačko-razvojnog rada, kao i mnogih drugih faktora, poput tranzicionih procesa koji traju dosta dugo i prilično se neefikasno odvijaju, zatim usled uticaja svetske ekonomske krize kao i velikog broja faktora koji potiču iz samog ekonomskog, pravnog i celokupnog državnog sistema. Dati podatak kao i činjenica da prema kriterijumu zaštite intelektualne svojine Srbija zauzima 117. mesto, govore o veoma niskom stepenu pripremljenosti domaće privrede za razvoj i podsticanje inovativnosti, pa samim tim i konkurentnosti. S druge strane, ako se kao kriterijum uzme usmerenost poslovanja na inovativnost i razvijanje društvenog ambijenta koji podstiče pronalazaštvo, Srbija se nalazi između 80. i 90. mesta.⁸

U datoj situaciji sektor MSP ima šansu da svojom fleksibilnošću, brzim reagovanjem na tržišne zahteve, razvojem preduzetništva, uvođenjem novih

8

<http://www.madmarx.rs/node/19>

tehničko-tehnoloških rešenja u svoje poslovanje, bar jednim delom doprinese oživljavanju privrednih tokova i iniciranju privrednog razvoja. U ovakvim uslovima privređivanja to je veoma težak, ali ne i neostvariv zadatak.

Zaključak

Sprovedena istraživanja govore o tome da inovativnost, kao jedan od najbitnijih faktora razvoja i konkurentnosti u savremenim uslovima poslovanja, u domaćem sektoru malih i srednjih preduzeća takođe ima veoma značajnu ulogu, ali da za njen razvoj nisu stečeni svi neophodni uslovi, i to kako sa stanovišta neophodnih finansijskih, materijalnih i kadrovskih resursa, tako i sa stanovišta postojanja podrške šire društvene zajednice i dugoročnog, strategijskog opredeljenja u ovoj oblasti. Zato je neophodno u budućnosti opredeliti se za takvu strategiju razvoja koja će inovativnost podržati kako na nivou velikih ekonomskih sistema, tako i na nivou sektora malih i srednjih preduzeća, koja velikim sistemima predstavljaju značajnu podršku i neophodnu kariku u zaokruživanju ciklusa reprodukcije. Budući da inovativnost podrazumeva znatna ulaganja resursa, a budući da je u savremenim uslovima poslovanja inovativnost jedan od neophodnih preduslova efikasnijeg i konkurentnijeg poslovanja, država kao celina mora izdvajati dugoročno kritičnu sumu resursa kako bi podržala inovativnost i sve subjekte koji su za nju opredeljeni. Prepuštanje inovativnosti malim subjektima rezultiralo bi u sitnim unapređenjima i poboljšanjima, koja jesu neophodna, ali na kojima ne može da počiva privredna aktivnost jedne ozbiljne privrede.

Literatura

- Draker, P., Upravljanje u novom društvu, Adižes, Novi Sad, 2005.
- Draker, P., Menadžment za budućnost, Privredni pregled, Beograd, 1996.
- Đorđević, D., Urošević, S., Uloga inovativnog delovanja u razvoju konkurentne sposobnosti preduzeća, Poslovna politika, godina XXXIX, broj 1-2, Beograd, 2010, str. 20-24.
- Kokeza, G., Uloga i značaj malih i srednjih preduzeća u oživljavanju privrede Srbije, Tematski broj časopisa Ekonomski vidici, broj 4, Beograd, decembar 2010, str. 471-479.
- Kokeza, G., Upravljanje inovativnim i strategijskim promenama, SYMORG 2008, Fakultet organizacionih nauka, Beograd, 2008, Apstrakt u zborniku apstrakata str. 151, celi radovi u zborniku na CD-u.
- Kokeza, G., Izazovi menadžmenta znanja u savremnim uslovima privređivanja, Međunarodni simpozijum SYMORG 2010, Fakultet organizacionih nauka, Zlatibor, 9-12. jun 2010. str.34, ISBN: 978-86-7680-215-9

Izveštaj o MSP i preduzetništvu za 2008. godinu, Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja Republike Srbije, Republički zavod za razvoj, Republička agencija za razvoj MSP i preduzetništva, 2009.

Strategija konkurentnosti i inovativnosti malih i srednjih preduzeća za period 2008-2013, Službeni glasnik RS, br. 55/05, Beograd, 2008.

Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Srbije za period 2010-2015, Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije, 2009.

<http://www.blic.rs/vesti/Ekonomija/180515/Kuda-idu-mala-i-srednja-preduzeća>

(<http://www.madmarx.rs/node/19>)

THE ROLE OF THE INNOVATIVE PROCESS IN THE DEVELOPMENT OF THE SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES

Abstract

Innovative actions are one of the most important factors of the economic development and business successes in the conditions of the economic crises, and one of the main factors of the economic development. Small and middle enterprises have very important role in the economic revive and recovery in that economic conditions. In the sector of the small and middle enterprises innovations has very important role. In this paper the role of the innovative actions is studied, from the approach of its importance and specifications in the contemporary conditions, especially in the Serbian economy. In this paper possibilities and limits of innovative process are studied, too. The conclusion is that spontaneous development is not immanent for innovative process, but it needs adequate long term government development politics and strategy, in the state level and in the level of the economic subjects, too.

Key words: innovative, small and middle enterprises, business successes, development, economic politics, strategy